

«Norgisme» – et feilslått ideologisk rammeverk for å forstå norsk friluftsliv

© André Horgen

Universitetet i Sørøst-Norge

Författarkontakt <andre.horgen@usn.no>

Publicerad på *idrottsforum.org* 2026-03-10

Dette vitenskapelige essayet har til hensikt å skape debatt blant akademikere innenfor friluftslivsfeltet, nasjonalt og internasjonalt. Til tross for at mange vil nikke anerkjennende til at norsk friluftsliv har et mangfold av praksiser, motiver og mening, er det fremdeles i «friluftslivsakademia» en nokså snever, essensialistisk og stereotypisk forståelse av friluftsliv som ser ut til å råde grunnen. Denne forståelsen går i retning av at norsk friluftsliv ER enkel, naturvennlig ferdsel og et uttrykk for nordmenns spirituelle og dype samhörighet med natur – noe som gjør fenomenet unikt, uoversettelig

og egnet til å redde verden fra natur- og klimakrise. Forståelsen er bemerkelsesverdig standhaftig til tross for at vi vet at den er et resultat av en salig blanding av økofilosofi, antikapitalistisk nasjonalisme, selektiv historiefortelling og noens personlige preferanser, forankret i et makt-språk om dybde, tradisjon og naturlighet – som forlanger lydighet. Hvis det akademiske friluftslivsfeltet, særlig knyttet til friluftslivsstudier i høyere utdanning, skal bli tatt på alvor i akademia, må det tas et oppgjør med de blindsoner og den forutinntatthet som preges av det jeg i dette essayet kaller Norgisme.

Innenfor det internasjonale Outdoor Education-feltet fremstår begrepet og fenomenet friluftsliv som en del av feltet, men som uoversettelig og noe annet enn «outdoor recreation», «outdoor life» og «outdoor adventure/education». I boken *Norwegian Friluftsliv. A Way of Living and Learning in Nature* (Hofmann et.al. 2018, 21) hevder forfatterne at friluftsliv er noe mer enn å gå, klatre eller sykle i natur: «Through the word friluftsliv Norwegians want to express their relationship with nature: `a simple way of life in the open air`». Syvertsen & Rodriguez-Morales (2025) hevder at friluftsliv i dag promoteres internasjonalt, på livsstilsmarkedet, som en unik og autentisk tradisjon, som «the next big thing in outdoor adventure» (2). Disse idéene står sterkt nasjonalt og internasjonalt til tross for forskningsbidrag som viser at aktiviteter vi i dag kaller friluftsliv, historisk sett *ikke* har vært knyttet til en særskilt naturfilosofi, men lenge har befunnet seg innenfor en idrettsideologi med idrett og friluftsliv i fusjon, hvor det har vært flytende grenser mellom idrett, sport, friluftsliv og turisme. Dette har medført et mangfold av praksiser, motiver og mening innenfor det vi kaller friluftsliv i dag (Olstad 1987; Goksøy 1991; 2008; Tordsson 2003; Slagstad 2008; Ulvund 2013; Schaanning 2015; Horgen 2022, 2025b).

Mye tyder på at friluftsliv, lenge og i all hovedsak, i Norge har blitt forstått bokstavelig som liv i friluft. I stedet for termen friluftsliv, har man foretrukket å snakke om å være på tur eller å drive med konkrete aktiviteter. I Norge vokste skillet mellom idrett og friluftsliv gradvis frem i en lengre historisk prosess fra og med den såkalte idrettsstriden rundt 1920 (Olstad 1987; Ulvund 2013), og særlig tiltakende på 1980- og 1990-tallet. Friluftsliv fikk riktignok sin vide og vage offentlige definisjon i 1972, men til tross for denne var grenseoppgangene mot idrett, sport og turisme lite skarpe, for eksempel innenfor det offentlige. Prosessen kulminerte til en viss grad i 2001 da en stortingsmelding presiserte at fravær av konkurranse var avgjørende som distinksjon mellom idrett og friluftsliv (Horgen 2017, 2022, 2025b).

Tilsvarende forståelse av friluftsliv, som fremhevet av Hofmann et.al. (2018), viser også Gurholt (2008) til, med referanse til Henderson & Vinkander (2007). I denne forståelsen er friluftsliv «[...] acknowledged as a relatively value-based green life-philosophy of environmentally friendly practices in contrast to what is often seen as being the more commercialized, skilled and risk-oriented activities denoted by the notion of outdoor education in English-speaking cultures» (Gurholt 2008, 55). Denne hegemoniske forståelsen er et resultat av flere ti-år med det jeg her vil kalle «Norgisme», først og fremst produsert av Nils Faarlund og kretsen rundt

Norges Høgfjellskole, og så understøttet av Outdoor Education-akademikere, i stor grad med landbakgrunn utenfor Norge.

Begrepet Norgisme er en ny-konstruksjon, inspirert av Edward Saids (2001) *Orientalismen*, hvor stereotyper i fremstillingen av en norsk friluftslivs-essens kommer til uttrykk. Til forskjell fra orientalismen, er stereotypene imidlertid ikke negative. Tvert imot, bærer de preg av beundring, men er likefult stereotypiske og essensialistiske i sin fremstilling av norsk friluftsliv som et homogent, statisk og eksotisk fenomen. Det eksotiske kommer til uttrykk i fortellingen om norsk friluftsliv som noe vesensforskjellig fra andre lands rekreasjons-kulturer. Dette til tross for at de eneste måtene nordmenns utendørs-rekreasjon skiller seg ut, ifølge Gåsdaal (2007), er når det gjelder utbredelse og frekvens, som er høyere blant nordmenn sammenliknet med andre nasjoner det er naturlig å sammenlikne seg med (Gåsdaal 2007, 77). Dette kan i stor grad forklares med at nordmenn flest kan rekreasjon i natur tett på der de bor.

En alternativ betegnelse til Norgisme kunne være Nordisme, hvor Norden fremstilles som en homogen og eksotisk region, ofte med vekt på natur, vikinger eller andre stereotyper. Termen «The Nordic outdoor tradition *friluftsliv*» har blitt brukt (Sandell & Öhman 2025, 5), men også svenske og danske friluftslivsakademikere har bidratt til å opprettholde Norgisme som rammeverk i sin fremstilling av norsk friluftsliv, som noe særskilt også innenfor Norden. Eksempelvis, allerede i boka *Om å gripe fjellet – og bli grepet av fjellet. En vennebok om friluftslivet og Nils Faarlund* (1986), med bidrag fra danskene Torbjørn Ydegaard, Svend Ulstrup og Jesper Jakobsen, samt svenske Bjørn Tordsson – som alle har satt sine spor i Nordisk friluftslivsdiskurs. Norgismen har ikke minst funnet resonans blant norske friluftslivsakademikere, her primært forstått som akademikere med tilknytning til friluftslivstudier, og friluftsliv som definert fagområde fra og med 1970-tallet. Dette er et felt Faarlund har bidradd til å forme, som en sentral person ved Norges Høgfjellskole og Norges idrettshøgskole o.a. Da friluftsliv ble introdusert som fag ved høgskolene var hensikten å bidra til en økofilosofisk tilnærming til undervisning i friluftsliv (Leirhaug et al., 2019; Wold et al., 2025). Mye tyder på at mange av akademikerne på feltet har vært tilbøyelig til å akseptere slutningene produsert av Faarlund-kretsen, reproduert av beundrende utenfra-blikk. Idéer frembrakt om et genuint norsk friluftsliv har trolig vært så besnærende at de har stått i veien for mer nøkterne analyser, ala de frembragt av for eksempel Slagstad (2008), Goksøyr (2008), Ulvund (2013) og Schaanning (2015) m.fl.

Illustrerende her er at nyere kritiske perspektiver på norsk friluftsliv kommer fra akademikere utenfor friluftslivsakademia. I artikkelen *Friluftsliv as practice, culture and brand* (Syvertsen & Rodriguez-Morales, 2025) argumenteres det eksempelvis for at friluftsliv, slik det utøves, ikke imøtekommer de oppstilte filosofiske kriteriene, men at de samme filosofiske beskrivelsene fortsetter ufortrødent, nasjonalt og internasjonalt, til tross for kritikk som går i retning av nasjonalisme og essensialisme (8). Videre peker de på at friluftsliv i dag har blitt en del av selvhjelp-sjangeren, med vekt på «Empowerment and well-being [...] self-optimisation and self-presentation» (7), samt at friluftsliv fremstår svært kommersielt og lite bærekraftig, til tross for at: «The branding of *friluftsliv* capitalises on the trend towards more eco-friendly, slow, and responsible adventure» (10).

Norgismen innenfor det internasjonale Outdoor Education-feltet kan først og fremst spores tilbake til publikasjoner som *The history and traditions of friluftsliv* (Wilson, 1989); *Wisdom in the Open Air. The Norwegian Roots of Deep Ecology* (Reed & Rothenberg, 1992); *Friluftsliv: The Scandinavian philosophy of outdoor life* (Gelter, 2000); *Friluftsliv Education: Not Just Another Pretty Face!* (Duenkel & Pratt, 2001), *Nature First. Outdoor Life the Friluftsliv Way* (Henderson & Vikander, 2007) og *The Open-Air Life: Discover the Nordic Art of Friluftsliv and Embrace Nature Every Day* (McGurk, 2022). Syvertsen & Rodriguez-Morales (2025, 9) viser hvordan dette friluftsliv-narrativet har blitt alminneliggjort, gjennom en rekke media-artikler¹, og ikke minst gjennom *VisitNorway* som hevder at: «Friluftsliv is not just a thing. It's a whole philosophy. A way of life». Alle disse trekker på en forståelse av friluftsliv etablert av Faarlund-kretsen rundt 1970, hvor man forstod friluftsliv som naturvennlig ferdsel, med enkelt utstyr og fravær av konkurranse, som en vei «tilbake til naturen» (Horgen 2017, 2022, 2025b). Jeremy Wilson skrev eksempelvis *The history and traditions of friluftsliv* (1989) nettopp som oppgave ved Norges Høgskole, med Faarlund som veileder.

1 Eksempelvis: *The Norwegian secret: How friluftsliv boosts health and happiness; Fjord focus: is Norway's friluftsliv the answer to surviving a second lockdown?; The Scandinavian way to tackle winter* (Syvertsen & Rodriguez-Morales, 2025, 9).

Jeremy Wilson's *The history and traditions of friluftsliv*

Allerede i Wilsons introduksjon får vi vite at tidligere forskning på friluftsliv primært hadde satt søkelys på de praktiske sidene, og at dette hadde forringet forskningen. Wilsons prosjekt tok derimot sikte på å gå i dybden, konsentrere seg om det fundamentale, og undersøke friluftslivets «manifestasjon som iboende spirituell» (Wilson 1989, 1). Siden førforståelsen hans var at ordet friluftsliv var så mye brukt i Norge, ble han overrasket over mangelen på etymologisk og språklig klarhet (2). Han arbeidet seg igjennom en rekke litterære kilder, som han siterer på norsk, mens hans analyser og slutninger har et anekdotisk preg, med mangelfulle referanser.

Wilsons arbeid bærer i stor grad preg av Norgisme som rammeverk. Opphavet til «the spirit of friluftsliv» fant han nærmest utelukkende i den påstått særskilte norske fortolkningen av «the spirit of romanticism» (3), forankret i den tyske, hvor «den frie naturen» angivelig stod i høysetet (5, 14). En stereotypisk forståelse av britisk romantikk ble mistenkeliggjort, siden britene *ikke* søkte den spirituelle inspirasjon fra uberørt natur, slik tyskerne og nordmennene angivelig gjorde. Britene reiste i Norge på feil premisser – som i en «playground», hvor de søkte utfordring og spenning, drev rovjakt og bygde hytter (16, 17). Slik forsterkes et stereotypisk blikk på norsk friluftsliv ved å fremheve en dikotomi mellom norsk og britisk utendørs-rekreasjon.

Fridtjof Nansen blir i Wilsons fortelling portrettert som et ekte barn av romantikken – til tross for at Nansens tilnærming kan tas til inntekt for nær sagt hvilken som helst ideologisk eller filosofisk retning (Repp 2001). Wilson hevder at Nansen, i talen *Friluftsliv* (1921), formulerte «the exact nature of friluftsliv» (23), og at han dermed representerte «de iboende prinsippene for friluftsliv» (23). Wilson er slik med på å etablere en forestilling om Nansen som opphav til et friluftsliv, som skulle fungere som dannelse for den urbaniserte befolkningen, som hadde mistet kontakt med «den frie natur» og dermed lengtet etter en vei hjem – tilbake til natur. Ikke minst bidro Wilson til å etablere en forestilling om Nansen som inspirasjonskilde for kommende generasjoners forståelse av norsk friluftsliv, en forestilling som er tilbakevist av studier som sannsynliggjør at Nansens tale hadde liten eller ingen innflytelse på nordmenns oppfatning av friluftsliv utover på 1900-tallet, før Faarlund revitaliserte Nansen rundt 1970 (Horgen 2011, 2022, 2024).

Avslutningsvis peker Wilson på at friluftsliv hadde gjennomgått flere tiår med «misappropriation», men at Norges Høgfjellskole og stiftelsen FOR-UT (Forskning for friluftsliv – etablert av Faarlund i 1974) nå var interessert i å bevare de fundamentale verdiene i det tradisjonelle friluftslivet, og utvikle friluftslivet i henhold til «sin iboende, spirituelle karakter» (26). Wilsons oppgave ville neppe passert som bacheloroppgave i dag. Til tross for dette ble Wilson referert til av norske akademikere, som for eksempel etnolog Tove Nedrelid i boka *Ut på tur – på nordmenns vis* (1993). I boka, som primært er basert på intervjuer, erkjennes det at begrepet friluftsliv knapt ble brukt blant nordmenn, men likevel kunne «vårt særegne friluftsliv» identifiseres, og ikke minst hvordan vi i sterkere grad enn andre folk oppsøker en samhørighetsfølelse med natur (1992, 283). Nedrelid hevdet dessuten at friluftsliv var «fullstendig uoversettelig» til andre språk (282), altså et eksempel på at Norgisme-rammeverket ble reproduisert i akademia, også utenfor kretsen av akademikere med tilknytning til friluftslivstudier. Dette bidro til å etablere friluftsliv som et symbol på norskhet (Horgen 2025b). I mangel på komparative analyser på Outdoor Education-feltet ble det rom for en «navlebeskuende selvforherligelse», som Neumann (2003) har observert på andre felt i norsk samfunnsliv: «Det finnes en hang til å behandle Norge som et unntak i denne og hin sammenheng som ofte bunner i at den som fremsetter slike påstander vet så mye mer om Norge enn om andre land, snarer enn i noen systematisk sammenligning» (Neumann 2003, 82).

At Nedrelids tilnærming vekket debatt allerede i samtiden er underkommunisert innenfor friluftslivsfeltet. Det har vært lite søkelys på at sosialantropologen Anders Johansen (1995) opponerte mot Nedrelids syn og hevdet at det slett ikke fantes noen norsk særegenhet på friluftslivsfeltet. Ifølge Johansen lærte nordmenn å gå på tur av engelskmennene, som hadde lært det av franskmennene som oppfant skikken, og nordmenn delte entusiasmen for turer i skog og fjell bl.a. med tyskerne. Johansen sluttet seg imidlertid til Nedrelid i erkjennelsen av at friluftsliv var et aktivitetsmønster med usedvanlig stor utbredelse i Norge, og at friluftsliv dannet utgangspunkt for mange av de idéer nordmenn har om seg selv. Men han tok avstand fra fortellinger om at norsk friluftsliv var enestående, at begrepet var uoversettelig og at det fantes et eget slags «norsk menneske» som – mer enn andre mennesker – fant seg selv i møtet med natur (Johansen 1995, 61).

Peter Reed og David Rothenberg's *Wisdom in the Open Air*

Da forfatterne av *Wisdom in the Open Air. The Norwegian Roots of Deep Ecology*, Peter Reed og David Rothenberg (1992), ankom Norge ble de fortalt at de var gale som trodde at nordmenn brydde seg mer om natur enn andre folk (vii) – helt i tråd med substansen i Johansens kritikk av Nedreid. Men som tittelen på boka deres avslører, var de ute etter norsk visdom – å finne røttene til dypøkologien, gjennom intervjuer med norske dypøkologer. Det var først og fremst i samtaler med Faarlund at de to amerikanerne, som da kom rett fra college, skaffet seg innsikt i det de kom til å forstå som norsk friluftsliv.

Kapittelet om Faarlund starter med en erkjennelse av at noen nordmenn forstod friluftsliv som «outdoor recreation», og at det her var Faarlunds syn som ble presentert (156). I artikkel-delen av kapittelet kommer dette perspektivet litt i bakgrunnen. Faarlunds versjon presenteres praktisk talt uten motforestillinger. Raskt slås det fast at friluftsliv har sine røtter i romantikken, og at tradisjonen bak friluftsliv er at det er en vei hjem – til «den frie natur» (157). Friluftsliv er ikke sport, konkurranse og action hvor natur brukes som «sparringspartner», friluftsliv er ikke turisme eller noen ferietilværelse, friluftsliv er ikke kommersielt med tilhørende utstyrskonsum, friluftsliv er ikke vitenskapelige ekskursjoner, og slett ingen «outdoor activity» (164).

Horgen (2017, 484) har vist hvordan Faarlund grep definisjonsmakten og kom frem til disse punktene på hva friluftsliv *ikke* var, i perioden 1968-1974. Gjennom selektiv utvelgelse av anekdotiske, historiske utsagn, kombinert med egne synspunkter, konstruerte Faarlund og hans krets sitt eget friluftsliv, angivelig forankret i tradisjon (Horgen 2017, 2022, 2025b; Eikje 2024a). Eikje (2024a, 41) gjør et viktig poeng av at makten og den retoriske effekten som ligger i å kalle noe tradisjonelt, gjør det vanskelig å komme med motforestillinger. Flere arbeider av Eikje og Horgen, hver for seg og sammen, har vist at koplingen mellom friluftsliv og miljøsak *ikke* er særlig tradisjonell og historisk, samtidig som både sport, turisme, vitenskapelige ekskursjoner og kommersialisme, *kan* hevdes å være en del av friluftslivets historie og tradisjon (Eikje et.al. 2017; Horgen 2022; Horgen 2024; Eikje 2024a; Eikje 2024b; Horgen 2025a).² I forlengelsen av dette viser Eikje at

2 I artikkelen *The organizing and regulation of mountain guiding in Scandinavia 1820-2016, with a glance at the Alps* (Eikje, Horgen, & Arnegård, 2017), belyses sider ved koplingen mellom norsk friluftsliv og kommersiell guiding. I artikkelen *Friluftsliv, idrett eller*

Faarlunds idé om friluftsliv var radikalt i utakt med folk flest, og først og fremst innrettet mot «å vinne venner for natur» (Eikje 2024a, 43). Slik har Faarlunds forståelse av friluftsliv lagt et rammeverk for den senere politiske koplingen mellom friluftsliv og miljøsak (Eikje 2024a), på tilsvarende måte som den i stor grad har rammet inn hvordan man i Norge forvalter sikkerhet i forbindelse med ferdsel i utmark (Horgen 2017).

Vender vi tilbake til Reed & Rothenberg (1992), ser vi at de trekker frem friluftsliv som et unikt norsk fenomen, i kontrast til både Sverige og Danmark. Det erkjennes at svenskene og danskene brukte begrepet friluftsliv, men det hevdes at svenskene brukte det på en helt annen måte, for eksempel om skiløping i preparerte løyper, turer langs merkede stier i kulturlandskapet og båtturer i overfylte ferie-øygrupper (163). I intervju-delen av kapittelet konfronteres imidlertid Faarlund med at hans beskrivelse av friluftsliv avvek betydelig fra de fleste nordmenns forståelse (172), en forståelse som trolig var minst like vid som danskene og svenskene sin. Dette innrømmet Faarlund var sant, men forklarte (i min oversettelse):

De fleste nordmenn tenker litt annerledes om friluftsliv enn meg, fordi de fleste nordmenn har blitt påvirket av den store forretningsvirksomheten innen friluftsliv; de har fått idéene sin om det fra massemedier, sport og så videre. Dette konseptet er mye mer orientert mot turisme og sport; man oppnår sosial status ved å bruke høyteknologisk, moderne utstyr, og så videre (172).

I forlengelsen av dette pekte Faarlund på noe interessant, at blant de som brukte friluftslivsbegrepet på samme måte som ham, var folk i Miljøverndepartementet, og at nylig utgitte stortingsmeldinger gav håp om at hans syn var i ferd med å vinne frem (172). Dette bekreftes av funn i artikkelen:

sport? Mening og begrepsbruk i Den Norske Turistforenings årbøker, 1868-1979 (Horgen 2022), dokumenteres det hvordan skillet mellom idrett, sport, turisme og friluftsliv var lite skarpt innenfor landets største friluftslivsorganisasjon t.o.m. 1970-tallet. I artikkelen *Naturfredning eller egeninteresser? Naturfredningssaker i DNT og NJFF 1880-1930* (Eikje 2024), vises det at det ikke fantes noen bestemt naturfredningstanke innenfor disse to store friluftslivs-organisasjonene, utover medlemmenes egeninteresser fra sak til sak. I artikkelen *Det sportslige idémotiv i norsk fjellbestigning* (Horgen 2024), pekes det på at sportslige tilnærminger til fjellene har lang historie i Norge, og at prestasjonsorientering og natur-romantikk fint lot seg kombinere, for eksempel innenfor Norsk Tindeklub. I artikkelen *"Tilfelds i ferierne". Ferieturer til fjells i DNTs årbøker* (Horgen 2025a), dokumenteres det hvordan friluftslivet, i hvert fall innenfor landets største friluftslivsorganisasjon, var koplet til ideer om nødvendigheten av å hente seg inn, rekreere og feriere. I artikkelen *Discourses on friluftsliv and environmental awareness in Norway, 1960-2000* (Eikje 2025), vises det hvordan ideen om at friluftsliv er miljøvennlig ble etablert og fikk fotfeste, til tross for at friluftsliv ikke har hatt eller har den ønskede effekten på folks miljøvaner, kanskje tvert imot.

Friluftsliv-discourse – a path towards defining friluftsliv in Norway, 1965-2000 (Horgen 2025b), som konkluderer at Faarlunds idé om friluftsliv gradvis fikk tilstrekkelig hegemoni til å forme Miljøverndepartementets forståelse av friluftsliv, gjennom 1980- og 1990-årene (Horgen 2025b, 31). Eikje (2024a, 47) har dokumentert detaljene rundt dette i artikkelen *Discourses on friluftsliv and environmental awareness in Norway, 1960-2000*. Her vises det hvordan Faarlund selv, og andre i kretsen rundt ham (for eksempel Atle Tellnes), deltok aktivt i utformingen av stortingsmeldingene. Slik reproduseres Norgisme-rammeverket også av norske myndigheter, som kulminerte i den nevnte stortingsmeldingen fra 2001.

Omtrent samtidig med Reed & Rothenberg begynte forskere tilknyttet Norsk institutt for naturforskning (NINA) å produsere sine perspektiver på friluftsliv (Gåsdaal 1992; Kleiven 1992; Kaltenborn & Vorkinn 1993). Gåsdaal (1992) viser til at friluftsliv er et verdiladet ord, og at det kan komme til diskusjon om bestemte aktiviteter *fortjener* betegnelsen. Problemet, som Gåsdaal påpeker, er meninger om at aktiviteter som fortjener merkelappen friluftsliv skal skille seg ut, ikke bare ved ytre kjennetegn, men også ved bestemte holdninger, samt opplevelsese- og innlevelsestilstander hos deltakerne (Gåsdaal 1992, 10). Kort oppsummert anså NINA tidligere definisjoner på friluftsliv som for normative til forskningsformål. Dermed lanserte NINA sin egen definisjon: «Friluftsliv er fritidsbruk av natur», eller bare: «Utendørs rekreasjon» (Kaltenborn & Vorkinn 1993, 9). Borte var det spirituelle, romantikken, den frie natur og det eksotiske norske, men Norgismen lot seg ikke så lett knekke.

Norgismen etablerer seg som rammeverk for «det egentlige friluftslivet»

Fra tusenårsskiftet ser det ut til at Norgismen, som rammeverk for å forstå «det egentlige friluftslivet» hadde etablert seg internasjonalt. I artikkelen *Friluftsliv Education: Not Just Another Pretty Face!* (Duenkel & Pratt, 2001) er Reed & Rothenberg (1992) hovedkilden til en forståelse av friluftsliv som en vei til en særskilt dyp forbindelse til «fri natur». Friluftsliv fremstår som et helt eget konsept, som en «Peculiarly Norwegian idea» (5), og det sees på som en utfordring å gjøre friluftsliv til «mainstream» uten at det forvitrer til nok en «brand» innenfor «outdoor education» (11). I Gelters (2000) fortelling om *Friluftsliv: The Scandinavian philosophy of outdoor life*, er perspektivet utvidet til å være skandinavisk. Like fullt skiller Norge seg

ut fra Sverige og Danmark, hvor ordet angivelig har fått en mer teknisk mening som «outdoor activities», og slik mistet sin filosofiske dimensjon. Det antydes imidlertid at friluftsliv, slik det forstås i Norge, har sine røtter i en gammel skandinavisk tradisjon. Norge har på en måte tatt vare på det skandinaviske, som har blitt forsømt i Sverige og Danmark. Denne essensen av friluftsliv er den samme som Wilson (1989), samt Reed & Rothenberg (1992) promoterte, den spirituelle følelsen av «connectedness» til landskap og «fri natur». Det originale målet for friluftslivet var angivelig å være tett på natur, og friluftsliv var vår vei hjem til natur. Det moderne, kunstige friluftslivskonseptet stod i grell kontrast til dette genuine friluftslivet, som Norge hadde tatt vare på (80).

Tilsvarende tanker fant omtrent samtidig også gehør hos friluftslivsakademikere med tilknytning til norske friluftslivstudier i høyere utdanning. Ifølge Tordssons Dr. scient. avhandling *Å svare på naturens åpne tiltale*, kan flere aktiviteter omtales som både idrett, sport og friluftsliv. På tross av dette hevder Tordsson at vi ikke uten videre kan forstå den tidlige fjellturismen som friluftsliv, fordi den tidens turister manglet «[...] de grunnleggende koder for å erfare, fortolke og kategorisere livet i naturen, som står fundamentalt i friluftslivet» (Tordsson 2003, 97). En slik essensialistisk forståelse av friluftsliv, kommer også til uttrykk i Tordssons ambisjon om å prøve å forstå «det norske friluftslivet», «å etterspørre friluftslivets mening», med fokus på «dets egenart», uten å trekke en postmodernistisk og pluralistisk konklusjon som hevder at friluftsliv ikke er «[...] et gripbart fenomen, men et konglomerat av vanemønstre, handlingsmåter, forestillinger og fortolkningsmåter» (Tordsson 2003, 5). Som en kuriositet, men relevant for å få overblikk over Faarlund-kretsen, kan det legges til at Tordsson hadde bakgrunn fra den svenske friluftslivsorganisasjonen Argaladei (stiftet 1966) som samarbeidet med Norges Høgfjellsskole og FOR-UT i 1970-årene. Han ble oppfordret til å søke stilling ved friluftslivsstudiene ved Telemark distriktshøgskole (TDH) av Atle Tellnes, med bakgrunn fra Norges Høgfjellsskole, som sammen med Gerd von der Lippe og Faarlund hadde vært med på å etablere friluftslivsstudiene ved TDH i Bø i 1982.

I denne sammenhengen er også Gunnar Repps (2001) Dr. scient. avhandling *Verdiar og ideal for dagens friluftsliv. Nansen som føredøme?* relevant. Repp var tilsatt ved friluftslivsstudiene ved Lærarhøgskolen i Volda, og kunne fortelle at han knapt hadde hørt begrepet friluftsliv før han ble student på Norges idrettshøgskole tidlig på 1970-tallet, hvor han møtte Faarlund (Repp 2001, 15). I sin akademiske tilnærming velger Repp å operere med et skille mellom friluftsliv som «formuleringsarena» og fri-

luftslivets «realiseringsarena». I realiseringsarenaen, som er det praktiske og «a-teoretiske», forstås friluftsliv som konstruert og sosialt skapt. Hos Repp trenger imidlertid ikke dette å samsvare med friluftsliv på formuleringsarenaen, eller på «idéplanet». Ifølge Repp handler formuleringsarenaen om «fenomenet friluftsliv» (17), det tenkte, ideologiske og reflekterte. Til tross for referanser til Berger og Luckmanns *The Social Construction of Reality* (2005), ser det ikke ut til at Repp anerkjenner at friluftsliv på idéplanet er sosialt konstruert på samme måte som på realiseringsarenaen. Repp hevder at «[...] friluftslivet er noko som høyrer naturen til» (17). Og i konklusjonen omtales «sjølve egenarten» med friluftslivet (397). Når han avslutningsvis retter blikket fremover er han bekymret for at «det enkle friluftslivet» kanskje står i ferd med å tape i kampen med et «nytt friluftsliv [...] eller med noko som vi ikkje vil kalle friluftsliv» (404).

I kontrast til Repp (2001) og Tordsson (2003) står Kirsti Pedersen (1999), med sin Dr. scient. avhandling *Det har bare vært naturlig. Friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger* (1999), hvor hun argumenterte for et relasjonelt friluftslivsbegrep. Pedersen tok utgangspunkt i Gunnar Breiviks friluftslivsforståelse som han presenterte i artikkelen *To tradisjoner i norsk friluftsliv* (Breivik 1978). Med denne artikkelen distanserte Breivik seg, til en viss grad, fra friluftslivsforståelsen til Faarlund-kretsen som han selv hadde vært en del av (Breivik, 1973, 1974), og la til grunn en noe mer differensiert og analytisk forståelse av friluftsliv, forankret i det han kalte bygdas og byens tradisjon. I Breiviks og Pedersens forståelse eksisterer det et mangfold av motiver, forståelser, handlinger og praksiser som ligger til grunn for hva man kaller friluftsliv (Breivik 1978; Pedersen 1999).

Man skulle kanskje tro at noen av de mer nøkterne analysene innenfor idretts- og friluftslivsforskningen i 1990-årene, samlet sett skulle bidra til at en mer nyansert forståelse av friluftsliv vant frem – også internasjonalt (Goksøyr 1991; Gåsdaal 1992; Kleiven 1992; Kaltenborn & Vorkinn 1993; Johansen 1995; Pedersen 1999). Boka *Nature First. Outdoor Life the Friluftsliv Way* (Henderson & Vikander, 2007), tar riktignok inn flere ulike perspektiver, men som boktittelen indikerer, er hovedbudskapet at det finnes en særskilt «Friluftsliv Way» innenfor det bredere «Outdoor Life».

Nature First. Outdoor Life the Friluftsliv Way

Nature First er redigert av canadieren Bob Henderson og svenske Nils Vikander, og forordet er skrevet av australske Andrew Brooks og norske Børge Dahle. I forordet erkjennes det at norsk friluftsliv er mangfoldig og at det kan forstås på ulike måter (xii). Like fullt antydes det at friluftsliv er Norges «gave til verden», og det hevdes at ordet friluftsliv ikke uten videre kan oversettes (ix). Norge står i sentrum i bokas første del. I Jo Eses kapittel omtales «Norwegianalized activities» (55), i Faarlunds kapittel er friluftsliv norsk tradisjon (56), i Tordssons kapittel hevdes det at Norge er det land i Norden hvor friluftsliv står sterkest (62), i Sigmund Kvaløy-Sætrengs kapittel presenteres Askeladden som et sentralt symbol på «Norwegianism», i kontrast til Sverige og Danmark, og dessuten som en «Classical Figure of Norwegian Ecophilosophy» (83), og i Repps kapittel konkluderes det at denne generasjonens friluftsliv utgjør arven etter Nansen (113). De dypøkologiske prinsippene er naturlig til stede i dette friluftslivet, som er forankret i en enda eldre norsk tradisjon – natur-liv (nature-life) – som friluftsliv skal ha vokst ut ifra (ix). Begrepet natur-liv dukker opp med jevne mellomrom i boka, eksempelvis i Hendersons kapittel – hvor det hevdes at friluftsliv tilhører en norsk/skandinavisk tradisjon og idé, forankret i «nature-life», som i sin natur relaterer seg til øko-aktivismen og dypøkologi, et liv i en forestilt økologisk likevekt (4, 5).

Termen natur-liv ble, i denne konteksten, trolig først brukt av Nansen, i hans tale *Friluftsliv* (1921). Senere, av Jon Bojer Godal, kjent som formidler av tradisjonsbåren håndverkskunnskap, i artikkelsamlingen *Friluftsliv*, redigert av Repp (1992). Natur-liv skal bety noe sånt som det å leve slik man gjorde i før-industriell tid – kort sagt den bygdenorske bruken av natur i utmark (Horgen 1999). Begrepet har imidlertid aldri fått fotfeste som akademisk term utenfor Faarlund-kretsen. Det å knytte norsk friluftsliv til et natursyn som har vært vedvarende i norsk kultur siden de første historiske kilder, er formidlet av kulturhistorikeren Nina Witoszek (1998) (Skår, 2010). Perspektivet er også kritisert, av Johansen (1995, s. 61), som har tilbakevist oppfattelser av at norsk kultur og mentalitet ikke har forandret seg siden middelalderen.

I Vikander sitt kapittel i *Nature First* erkjennes det at debatten rundt friluftslivbegrepet gikk varmt i Norge, i motsetning til i de andre nordiske landene. Intensiteten i argumentene, knyttet til hva som regnes som friluftsliv kan inneha en «religiøs glød» (10). Likefult er Vikander opptatt av å understøtte det enkle og «autentiske» friluftslivet slik at *det* gjøres

tilgjengelig for alle (19). I Svend Ulstrups kapittel får vi innsikt i hvordan Faarlunds visjon for friluftsliv ble eksportert til Danmark av bl.a. Ulstrup som startet Naturlivsskolen i 1982, for å tilby kurs i «nature life and friluftsliv» (118). Mye tyder på Ulstrup, og andre danske forkjempere for Faarlund-kretsens friluftsliv, som Torbjørn Ydegaard m.fl., har hatt stor innflytelse på moderne dansk friluftslivsdiskurs – et eksempel på hvordan Norgismen har spredt seg innenfor Norden, en tematikk som hadde vært interessant og undersøkt nærmere, spesielt for Danmarks vedkommende. Andkjær (2012, 13) finner eksempelvis at friluftsliv forstås bredt i Danmark, samtidig som de økofilosofiske perspektivene fortsatt er en del av tradisjonen. Ser vi til Sverige er Sandell & Öhman (2025) inne på at svensk og norsk friluftslivstradisjon har mye til felles, men at svensk friluftsliv gjerne har blitt oppfattet bredere enn det norske. Faarlund-kretsens visjon for friluftsliv ble riktignok spredt til Sverige via Argaladei, men de dypøkologiske perspektivene fikk ikke gjennomslag i Sverige på samme måte som i Norge og dels i Danmark: «Argaladei's ideology and practice are not representative of this tradition in the 1970s in Sweden and even less so of today's conception of outdoor life» (Sandell & Öhman 2025, 5).

I kapittelet til Børge Dahle finner vi også ideer om friluftslivets autensitet og essens. Dahle ble introdusert for koplingen mellom friluftsliv og økofilosofi som Faarlunds student ved Norges idrettshøgskole. Essensen av friluftsliv, er ifølge Dahle, enkle og meningsfulle naturmøter, uten dyrt utstyr (24). Han ønsker å distansere seg fra internasjonale utendørsaktiviteter som angivelig er kommersielle og aktivitets-orienterte (27). Sportifisering og risikosøking innenfor friluftsliv er noe han tar avstand fra, med begrunnelse i at dette er problematisk fra et økologisk perspektiv (31). Skal det tradisjonelle friluftslivet bevares må man ha dialog rundt hva som er friluftslivets kjerne (36). Friluftslivets kjerne ligger i de to tradisjonene Dahle kaller «nature life» og «outdoor life», i kontrast til «outdoor activities» (30). Dahle får støtte av Hans Gelter som også er opptatt av at friluftsliv har en kjerne. Han skiller eksempelvis mellom det han kaller «Genuine Friluftsliv» og «Post-modern Friluftsliv», hvor sistnevnte består av «kunstige» utendørsaktiviteter, stilt opp mot det genuine – som er en livsstil i natur, hvor sammenheng og fordypelse i natur står sentralt (38).

Friluftslivet som formidles i *Nature First* kan karakteriseres som et resultat av en friluftslivs-kult, hvor turen som rituell handling retter seg mot natur, og hvor handlingen skal uttrykke ærefrykt og takknemlighet for «den frie natur». Ikke bare retter ritualene seg mot natur, de kommer også angivelig fra natur. Eikje (2024a, 44) peker på at når friluftsliv presente-

res som naturlig blir det nærmest udiskutabelt og motstandsdyktig mot kulturell endring og nymotens trender. Tordsson (2003) har eksempelvis vist hvordan Faarlunds «naturlige» friluftsliv, innenfor det dypøkologiske prosjektet, ble det «riktige friluftslivet», og slik til et moralsk prosjekt med retningslinjer ned på detaljnivå, fra krav om bruk av naturlige materialer som treski, ull og vadmel, til hvordan man skulle innrette matpakken – to brødsiver med brunost innpakket i en brukt havgregrynspose (Eikje 2024a, 40). Horgen & Eikje (2022) har vist hvordan disse forestillingene knyttet til «naturlig er best» kunne ha fått skadelige konsekvenser, som følge av Faarlunds promotering av ikke-fungerende naturlige «søkevinler» fremfor elektroniske skred-søkemidler, på 1970- og 1980-tallet.

Are we unique? – Norgismen utfordres

Det kapittelet som skiller seg ut i *Nature First*, og ikke forfekter noen form for Norgisme, er Odd Gåsdaals kapittel: *Norwegians and Friluftsliv: Are We Unique?* Som vi har vært inne på tidligere er konklusjonen på spørsmålet i tittelen – *nei*, bortsett fra når det gjelder utbredelse og frekvens (Gåsdaal 2007, 77). Gåsdaal peker på den sterke ideologiske innflytelsen fra Faarlund-kretsen, inkludert Nedreliid, som hovedforklaring på de rådende forestillingene om norsk friluftslivs unike karakter (i min oversettelse):

Disse menneskene kombinerte i varierende grad økofilosofi med antikapitalistisk nasjonalisme og en tro på at den asketiske norske friluftslivsstilen er en spesielt ekte form for liv, mer tro mot menneskehetens psykiske og biologiske behov enn noen annen form for moderne liv. Dette merkelige brygget av tanker ser ut til å ha hatt en varig innvirkning på norsk utdanning i friluftsliv, og kan dermed ha virkeliggjort sin egen oppfatning av norsk friluftslivs særegenhet i ettertid. Men selvfølgelig fortsetter folk flest sine beklagelig konvensjonelle og ikke-asketiske friluftaktiviteter i semi-urbane skogsområder, eller på opptråkkede stier, preparerte skiløyper og overfylte strender, akkurat som før (81, 82).

Dette «brygget av tanker» er i stor grad det som ligger til grunn for forståelsen av friluftsliv i del to og tre av boka *Nature First*. Det blir for omfattende å gå inn på alle bidragene her, men i Hendersons kapittel: *An Effort to Capture an Elusive Friluftsliv*, forstås norsk friluftsliv som en mystisk, opplysende og ekstraordinær inngang til dyp mening og «inside relationship with nature» (149), helt i tråd med fortellingene Henderson har fått høre i sine personlige møter med bl.a. Faarlund, Kvaløy-Sætreng og Dahle.

Det retoriske grepet, å stadig insistere på dyp mening og dype relasjoner til natur, i kontrast til det grunne(?), føyer seg inn i det samme maktspråket som hevder at noe er tradisjonelt og naturlig. Når noe både er *dypt*, *tradisjonelt* og *naturlig* blir det nærmest immunt for kritikk. Gjennom konsekvent å bruke begrepet friluftsliv, også når man skriver på engelsk, bekrefter en rekke publikasjoner innenfor det internasjonale Outdoor Education-feltet, etter *Nature First* (2007), at det er etablert en forståelse av norsk friluftsliv som noe unikt og uoversettelig.³

Man kan undre seg over hvordan idéen om en norsk særegenhet på friluftslivsfeltet har fått slik gjenklang internasjonalt. Tilsynelatende tenker man seg, som Johansen (1995, 61) har påpekt, et slags norsk menneske som – *mer enn andre mennesker* – har funnet dyp samhörighet med natur, gjennom dette helt unike og uoversettelige fenomenet friluftsliv. Man overser slik muligheten for at opplevelser av «dyp samhörighet» og «nærhet til natur» er en kulturelt konstruert fortelling som finnes i ulike kulturtradisjoner mer eller mindre uavhengig av hverandre. Det man finner når man kommer utenifra og «oppdager» friluftsliv, er intet mer enn fortellinger som gir gjenklang hos en selv, fordi man allerede er mottakelig for denne typen forestillinger, hvis mottakelighet ganske enkelt er et produkt av sosialisering. En av bidragsyterne i *Nature First* som åpner opp for en slik erkjennelse er amerikaneren Douglas Hulms (i min oversettelse):

Nyansene og følelsene jeg har opplevd og beskrevet mens jeg har vært i Norge er ikke unike for friluftsliv, og de oppleves absolutt ikke bare av nordmenn. Jeg har opplevd mange av disse følelsene lenge før jeg kjente til det norske uttrykket, og jeg er absolutt et «produkt» av den amerikanske kulturen (232).

Dette perspektivet gjør at også friluftsliv kan forstås som en hvilken som helst form for utendørs-rekreasjon. Borte blir da grunnlaget for Norgismen som, for mange norske og etter hvert nordiske friluftslivsinteresserte, lenge har fungert som et forlokkende narrativ, som har høstet dem anerkjennelse, samt gjort dem interessante og eksotiske i internasjonale fora. Så kan man spørre seg, hva er det er ved den Faarlundske konstruksjonen av friluftsliv som er så forlokkende, ikke bare i Norge og Norden, men også internasjonalt?

3 Gurholt 2008; Gelter 2010; Andkjær 2012; Beery, 2013; Serafimova 2016; Gurholt 2014; Gurholt 2016; Eikje et.al. 2017; Hofmann et.al. 2018; Howe 2019; Gurholt & Haukeland 2019; Breivik 2020; Nerland & Aadland 2022; Wold 2023; Anderson 2024; Løvoll et.al. 2025; Sandell & Öhman 2025; Vikene et.al. 2025.

Norgismen – et forlokkende narrativ

Ved å lese Eikje (2024a) sin artikkel *Discourses on friluftsliv and environmental awareness in Norway, 1960-2000* finner man trolig den beste forklaringen på *hva* det er ved den Faarlundske konstruksjonen av friluftsliv som er så forlokkende – nemlig idéen om at friluftsliv ikke bare er miljøvennlig, men også kan brukes til «å vinne venner for natur», eller sagt med andre ord, skape miljøbevissthet og nær sagt redde verden. Eikje (2024a) viser hvordan denne idéen har fått fotfeste i høyere friluftslivsutdanning, i organisasjoner, på departementsnivå, i stortingsmeldinger og hos statsministre. Idéen har vist seg å være bemerkelsesverdig standhaftig til tross for en rekke studier som dokumenterer at friluftsliv *ikke* har den ønskede effekten på folks miljøvaner, kanskje tvert imot (49). Trolig har idéen blitt en del av friluftslivsstudienes identitet, og ikke minst en del av identiteten til mange av underviserne.

Både Eikje (2024a, 44, 2024b), og ikke minst Anker (2011), peker på at det Faarlundske friluftslivet faktisk *aldri* har vært spesielt miljøvennlig, med referanser både til fordums helters ekspedisjonsreiser, og ikke minst dypøkologenes egne eskapader i Himalaya og Atlasfjellene. Svært mange av Faarlunds påstander om friluftsliv er altså tilbakevist. Det betyr ikke, at ikke noe av det Faarlund har formidlet om friluftsliv er sant. Det friluftslivet Faarlund foreskriver er selvsagt også friluftsliv, men bare en retning av mange. Hovedpoenget er at friluftslivets historie er kompleks og dynamisk, og at forutsetningene for hva vi snakker om som friluftsliv er i stadig bevegelse. Friluftsliv har eksempelvis vært koplet til en rekke mer eller mindre populære legitimeringer og meninger opp igjennom historien. Eksempelvis har det vært liten eller ingen interesse for koplingen mellom friluftsliv, forsvarssak og beredskap. Til tross for at mye tyder på at militarisme har gått som en rød tråd gjennom friluftslivets historie via krig og kriser (Horgen, Work in progress), likefrem til Høgfjellskolens årvisse kurs for Krigsskolens kadetter fra 1960-årene, samt Norsk Friluftsliv (Lier, 2025) sitt ferske utspill om friluftsliv og beredskap i 2025.

En observasjon av bredden, mangfoldet og motsetningene i norsk friluftsliv fikk vi nylig fra den australske samfunnsgeografen Sarah Anderson, i hennes Ph.d. avhandling *Making ‘Good Citizens’ in the Norwegian Outdoors? Friluftsliv as a citizen-making project in refugee integration initiatives* (Anderson 2024). I en intervju-undersøkelse av flyktninger og andre innvandrere, i kontekster der friluftsliv forsøkes brukt som inkluderingsarena, avdekket det hvordan det kan være vanskelig for en innvandrer å forstå hvorfor man

i norsk kultur skal *kunne* gå fort, men helst *like* å gå sakte. Dette illustrer på en utmerket måte hvordan flere motsetningsfulle moralske forståelser, eller tradisjoner av passende og upassende oppførsel i natur, eksisterer side om side i norsk friluftsliv.

Oppmerksomheten rundt at friluftsliv *ikke* har den ønskede effekten på folks miljøvaner, ofte omtalt som friluftslivsparadokset, er ikke ny. Det mindre kjærkomne faktum ble påvist av Hille, Aall & Klepp (2007), og underbygget av en rekke studier siden da (Eikje 2025, 39). Likevel er det flere friluftslivakademikere som, i forskningsartikler innenfor de siste fem årene, fortsatt uttrykker tro og håp om at friluftsliv uansett kan bidra så lenge det gjøres på «riktig» måte. Breivik (2020) konkluderer at: «Næssian friluftsliv (etter Arne Næss) has the potential to inspire all of us» (14). Høyem (2020), fra Norges idrettshøgskole, fant ingen direkte kopling mellom friluftsliv og miljøvennlig atferd blant sine informanter, men åpner fortsatt for at «[...] the practice of outdoor life provides an opportunity to build up a conscious relationship with nature, but it requires reflection on the topic» (7). Nerland & Aadland (2022) uttrykker håp, men at de ikke kan være sikre på noen forbindelse (132). Lund (2022) slår fast at bevisene for noen kopling er lite overbevisende (23). I en studie finner han at friluftslivsstudentene i Sogndal (dessverre?) har en antroposentrisk relasjon til natur – noe han mener vi må bevege oss bort ifra (33). Til tross for sine egne funn, kommer Lund nærmest med en «trosbekjennelse»:

I believe, as is argued in environmental and ecological philosophy, that the personal experience of nature is vital in this shift towards a responsible and accountable relationship with nature. *Friluftsliv* and outdoor education have the potential to facilitate such a change [...] Educators should hold themselves and their students accountable and take responsibility in their relationships with nature (33, 34).

Trosbekjennelsen avrundes med en oppfordring til friluftslivslærere om å tydeliggjøre sitt personlige og institusjonelle forhold til natur, og hvordan disse forholdene kommer frem i deres pedagogiske praksis (34).

Også Løvoll et.al. (2025) erkjenner at hverken eksponering for natur, eller det å være glad i natur, fører til endring (56). Håpet ligger likevel i en «selvtrancenderende» tilnærming til friluftsliv. I en teoretisk utredning rundt tre ulike emosjonelle stemnings-tilnærminger til friluftsliv, problematiseres den «hedoniske» – som handler om nytelse og velvære («nytelser-konsumerende hamsterhjul»), så også den «eudimoniske» – som handler om å virkeliggjøre sitt potensiale i naturen som «playground».

Gjennom den selvtrascenderende stemningen, som er å foretrekke, skal man imidlertid gå utover seg selv og sitt ego for å oppleve en dypere forbindelse til noe større – naturen. Dette vil ta tid, og må i så måte innføres i fra barneskole til høyere utdanning, fordi «[...] the mood of self-transcendence, carry a stronger potential to revitalize the Scandinavian roots of friluftsliv as a contribution to sustainable lifestyles» (67).

Som en konkret, anvendbar, revitaliserende metode har Løvoll (2020) tidligere presentert «vegledning», som omtales som en pedagogisk friluftslivstradisjon og unikt erfaringsrom, hvis mål er å inspirere til «nature-friendly value orientation» (189). Denne verdiorienteringen skal oppnås gjennom turer av en viss varighet, i møte med «fri natur», i små grupper, gjennom «experiential learning», «ferdråd» i «krinsen», naturlyrikk og filosofiske samtaler. Slik skal deltakerne gis muligheter for «dyp erkjennelse» som fremmer natur- og miljøetikk (192). Wold (2023) følger opp på Løvolls perspektiver – en praksis som er «[...] formet gjennom institusjonalisering av friluftsliv i høyere utdanning» (Løvoll 2020, 190). Wold (2023) tolker jeg dithen, at så lenge den dypøkologiske «Ferden» er rammen for naturmøtet i «fri natur», at naturmøtet er «dypt nok», at det varer lenge nok og etterfølges av riktig refleksjon – da kan ferdens holistiske filosofi og metodologi «[...] be related to a broader picture for a joyful change and a sustainable interaction with nature» (107).

Ser vi til Sverige, åpner Sandell & Öhman (2012) opp for å diskutere kausaliteten mellom menneskers naturopplevelser, deres holdninger og vilje til faktisk endring. Beery (2013) mener å påvise at der er en sammenheng mellom deltakelse i friluftsliv og «environmental connectedness» (EC), men sier ikke noe om hvorvidt EC fører til endret atferd. Senere, i et essay om Argaladei, har Sandell & Öhman (2025) konkludert med følgende: «[...] we believe that there is every reason, both on theoretical and empirical grounds, to have strong faith in the educational potential of nature encounters» (Sandell & Öhman 2025, 4). Det hører med til historien at Sandell var med i Argaladeis styre i 1970-årene (8), og at essayet promoterer Argaladei som en viktig inspirasjonskilde i letingen etter «[...] nature-related environmental pedagogy that promotes a more sustainable lifestyle today» (2). Vi ser altså et tankesett, både i Norge og Sverige, som går omtrent slik: Nå har vi prøvd «friluftsliv som en vei hjem» i vel 40 år, uten at det ser ut til å fungere..., men i stedet for å gi opp, må vi bare prøve enda litt hardere – på «den egentlige» måten, som foreskrevet av vår bevegelses grunnleggere, Næss og Faarlund.

Internasjonalt, viser Vikene et.al. (2025) til to meta-analyser som angivelig bekrefter «[...] a connection between people who spend time in nature and climate-positive behaviour» (14). Whitburn et.al. (2019) sin meta-analyse har imidlertid kun inkludert studier basert på selv-rapportering, noe artikkelforfatterne selv påpeker svekker validiteten (191). Dette problematiseres også i den andre meta-analysen (Mackay & Schmitt 2019, 2). Selv-rapportering har en tendens til å måle intensjon og ikke atferd, og folk har slik en tendens til å overdrive deres «pro-environmental behavior» (PEB). Studien til Mackay & Schmitt (2019, 1) «[...] suggest that nature connection is a promising avenue for promoting PEB». En del av studien finner en korrelasjon, med relativt svak signifikans, mellom «nature connection» og «observed behavioural measures» (5). Men, som vi vet, korrelasjon medfører ikke kausalitet – at det faktisk er en årsakssammenheng, noe artikkelforfatterne selv påpeker.

Mackay & Schmitt (2019) viser i så måte også til eksperimentelle studier i sin meta-analyse, hvis resultater støtter en konklusjon som går i retning av at «[...] identification with nature has a causal effect on PEB» (7). I diskusjonen vises det imidlertid til «publication bias», samt til variasjon i hvor vellykkede de eksperimentelle manipulasjonene av naturtilknytning har vært i studiene de har analysert. Alle studiene, unntatt ett, involverte forskernes egne studenter som deltok i manipulasjoner på under en times varighet(!) (8). Studiene kan ellers ikke si noe om det å være forbundet til natur kommer av at man ser på natur som hyggelig eller skremmende, skjør eller robust (8). De kan heller ikke utelukke at naturtilknytning, bare indirekte fører til endring i atferd, som følge av empati, moralsk ansvarsfølelse eller identifikasjon med politiske aktivistgrupper (8). Mackay & Schmitt (2019) diskuterer for øvrig ikke hvorvidt studiene kontrollerer for andre faktorer, som for eksempel sosioøkonomisk status, og tar slik ikke høyde for at det kan være flere årsaker til en virkning. Som professor i statsvitenskap, Tore Wig⁴ påpeker, har årsaker en tendens til å floke seg sammen når man skal forske på sannsynligheten for at en variabel påvirker en annen variabel. Effekten av en årsak kan kun identifiseres ved å ta høyde for andre årsaksfaktorer, noe som er svært krevende i forskningen de to meta-analysene viser til.

4 I Morgenbladet Nr. 34, 2024.

Den seiglivete Norgismen

Det er uansett vanskelig å komme utenom at friluftsliv, med mindre det drives med enkelt utstyr i nærmiljøet, ikke medfører utstrakt forbruk av utstyr, reiser og hytter – som følge av et romantisk konsum av opplevelser. Jeg vil hevde at årsaken til at mange på friluftslivsfeltet likevel tviholder på idéen om en forbindelse mellom friluftsliv og miljøvennlig atferd har sammenheng med at Norgismen er seiglivet. Norgismen har fortsatt gode levekår ved friluftslivsutdanningene ved norske universiteter og høyskoler, som vist ovenfor. Motforestillinger ser ut til å prelle av «som vannet på gåsa». Reed & Rothenberg (1993) florerer fremdeles som referanse i artikler som publiseres internasjonalt, og ikke minst på pensumlistene. Friluftslivsstudiene får stadig flere internasjonale studenter som flyr verden rundt for å komme til Norge, for å oppleve og lære om «free-loofts-leev» som de har hørt om fra sine hjem-institusjoner. Norsk friluftsliv har blitt en merkevare som nå bidrar til å holde liv i friluftslivsstudiene ved landets universiteter og høyskoler. Som underviser ved friluftslivsstudiene ved Universitetet i Sørøst-Norge opplever jeg at noen studenter kommer til studiene med den forestilling at fordi de er friluftslivsfolk, og har «de rette holdningene», er de miljøvennlige per se. Også de mest ideologiske overser at deres «jakt» på naturopplevelser ofte medfører store karbonavtrykk. Jeg ser på det som ett av studiets største dilemmaer, at vi på den ene siden langt på vei promoterer «miljøvennlig friluftsliv,» og på den andre siden gir studentene våre kompetanse og ferdigheter til å oppsøke nytt og mer krevende terreng, utvide sitt nedslagsfelt og finne nye spennende turmål – i inn- og utland.

I en nylig publisert undersøkelse, om hvordan norske og internasjonale studenter ved friluftslivsstudiene i Sogndal forstår friluftsliv, fremkommer det at mens norske studenter har en relativt vid forståelse av hva som er friluftsliv, omfavner særlig de internasjonale studentene: «A more philosophical and traditional friluftsliv, with roots in the eco-philosophical movement» (Vikene et.al. 2025, 14). Begge gruppene har imidlertid fått en forståelse av at friluftsliv handler mer om kontakt med natur enn om selve aktiviteten, og at noen aktiviteter er «mer» friluftsliv enn andre (10). Og både de norske og de internasjonale studentene støtter ikke minst idéen om at sport «[...] that uses nature for the sake of big experience defeats the aim of friluftsliv because it is a selfish and anthropocentric way of acting that ignores the otherness of place» (15).

Jeg vil peke på tre forhold som er interessante her. For det første – studentene reproducerer her et Faarlundsk friluftsliv-narrativ som vi ovenfor ettertrykkelig har vist er et resultat av økofilosofi, antikapitalistisk nasjonalisme, selektiv historiefortelling og personlige preferanser. For det andre – forskerne bak studien sier at studentene slik reflekterer det forskerne selv oppfatter som «[...] the historical and philosophical ideas of friluftsliv, where the goal/purpose is to experience the silence, greatness and beauty of nature» (10). For det tredje – artikkelens introduksjon har til sammen ca. 20 henvisninger til Reed & Rothenberg (1992), Gelter (2000) og diverse *Nature First*-artikler (2007), supplert med noen nyere henvisninger til bl.a. Howe (2019) og Wold (2023), som begge kan sies å befinne seg på innsiden av Norgisme-rammeverket. Howe (2019) referer eksempelvis stadig til *Nature first* (2007) og «traditional or genuine *friluftsliv*» (Howe 2019, 12). Og Wolds (2023) omdreiningspunkt er, som vist ovenfor: «*Ferd Toward a Joyful Change*», gjennom «deep encounters in free nature» (Wold 2023, 12).

Mon tro hvor studentene har sin kunnskap ifra? Trolig fra de samme forskerne, som med undervisnings-hatten på, har formidlet «the historical and philosophical ideas of friluftsliv». Artikkelforfatterne gjør selv et poeng ut av at særlig de internasjonale studentene *kan* ha blitt påvirket av undervisningen de har fulgt (Vikene et.al. 2025, 14). Trolig har *begge* gruppene blitt påvirket, men de norske studentene er sannsynligvis mer realitetsorientert, siden de har førstehåndserfaring med norsk friluftslivspraksis utenfor friluftslivsakademia.

Avslutningsvis tenker jeg at alle som jobber i tilknytning til friluftslivsstudier må ta utfordringen med nærhet til eget forskningsfeltet på alvor. Alle «-studier», det være seg idretts-, kultur- eller friluftslivs-studier m.fl., står i denne utfordringen, hvor det å undervise med begeistring kan komme i konflikt med forskningen. Vi må passe på så vi ikke blir et fagfelt med fastlåste oppfatninger som vi ikke tørr å utfordre, eller som vi ikke ønsker å bli utfordret på av andre. Et fagfelt som overser sine kritikere kan fort bli et ekkokammer. Å være entusiastisk på fagfeltets vegne kan fort lede til underliggende forutinntatthet, som igjen kan lede til at vi finner det vi leter etter, eller finner bekræftelse på det vi allerede tror på i forskningen vår – såkalt begeistringsforskning (Stavrum, 2013). Det er veldig fort gjort, ovenfor studentene, å uttrykke meninger som annonserer hvor hjertet vårt «egentlig» ligger, selv når vi prøver å være «nøytrale». Historien har vist at fagfeltet vårt har vært gjennomsyret av intuisjoner om essenser, både med

tanke på hva friluftsliv *er* og hva naturmøter kan *føre til*. Disse intuisjonen bør fagfeltet ta et oppgjør med.

Tabell 1. Ordliste med antonymer innenfor Norgisme-rammeverket

Friluftsliv	Outdoor recreation
Norsk	Utenlandsk
Naturlig	U-naturlig
Tradisjonelt	Moderne
Dypt	Grunt
Fritt	U-fritt
Ekte / Autentisk	Kunstig
Økosentrisk	Antroposentrisk
Spirituelt	Materialistisk
Samhørighet	Distanse
Holistisk	Reduksjonistisk
Miljøvennlig	Miljø-ødeleggende
Kontemplativt	Sportifisert
Ikke-vold	Beseirer-holdning
Med innlevelse	Overflatisk
Meningsfullt	Meningsløst
Verdifullt	Verdiløst
Selve livet	Ferie
Enkelt	Utstyrskreven
Lite tilrettelagt	Mye tilrettelagt
Rolig	Aktivt
Sakte	Raskt
Samarbeid	Konkurrans
Trygghet	Spenning
Ingen salgsvare	Kommersiell
Ferd	Tur
Leug	Drillet
Krins	Sirkel
Vegledning	Instruksjon
Nærhet til natur	Distanse til natur

Referanser

Anderson, S. (2024). *Making 'Good Citizens' in the Norwegian Outdoors? Friluftsliv as a citizen-making project in refugee integration initiatives*. Phd. Trondheim: NTNU.

- Andkjær, S. (2012). A cultural and comparative perspective on outdoor education in New Zealand and friluftsliv in Denmark. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning* 12(2), 121-136. DOI 10.1080/14729679.2011.643146.
- Anker, P. (2011). Den store økologiske vekkelsen som har hjem søkt vårt land. In M. Gulbrandsen, *Samtidshistoriske perspektiver, vol. 7 av Universitetet i Oslos historie* (pp. 103-171). Oslo: Unipub.
- Beery, T. H. (2013). Nordic in nature: friluftsliv and environmental connectedness. *Environmental Education Research, Vol. 19, No. 1*, pp. 94-117. DOI 10.1080/13504622.2012.688799.
- Berger, L. P., & Luckmann, Thomas. (2015). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Breivik, G. (1973). Friluftsliv, en vei til et nytt samfunn. *Mestre fjellet nr. 16*, pp. 23-23.
- Breivik, G. (1974). Friluftsliv. *Mestre fjellet nr. 19*, 5.
- Breivik, G. (1978). To tradisjoner i norsk friluftsliv. In G. Breivik, & H. Løvmø, *Friluftsliv fra Fridtjof Nansen til våre dager* (pp. 7-16). Oslo: Universitetsforlaget.
- Breivik, G. (2020). Richness in Ends, Simpleness in Means! on Arne Naess 's Version of Deep Ecological Friluftsliv and its Implications for Outdoor Activities. *Sport, ethics and philosophy*.
- Duenkel, N., & Pratt, J. (2001). Friluftsliv Education: Not Just Another Pretty Face! *Pathways. The Ontario Journal of Outdoor Education* 13 (3), pp. 4-11.
- Eikje, C. A. (2024a). Discourses on friluftsliv and environmental awareness in Norway, 1960-2000. *Annals of Leisure Research*, 28:1, pp. 39-54. DOI 10.1080/11745398.2024.2409097.
- Eikje, C. A. (2024b). Naturfredning eller egeninteresser? Naturfredningssaker i DNT og NJFF 1880-1930. *Historisk tidsskrift, Årgang 103, nr. 1*, pp. 36-52. DOI 10.18261/ht.103.1.4.
- Eikje, C. A., Horgen, A., & Arnegård, J. (2017). *The organizing and regulation of mountain guiding in Scandinavia 1820-2016, with a glance at the Alps*. Retrieved from Sport in Society. Routledge. Taylor & Francis Group: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17430437.2017.1389041>
- Gelter, H. (2000). Friluftsliv: The Scandinavian philosophy of outdoor life. *Canadian Journal of Environmental Education*, 5, pp. 77-90.
- Gelter, H. (2010). Friluftsliv as Slow and Peak Experiences in the Transmodern Society. *Norwegian Journal of Friluftsliv*, pp. 1-22.
- Godal, J. (1992). Naturliv. In G. Repp, *Friluftsliv* (pp. 84-87). Volda: Volda Lærarhøgskole.
- Goksøy, M. (1991). *Idrettsliv i borgerskapets by. En historisk undersøkelse av idrettens utvikling og organisering i Bergen på 1800-tallet. Dr. scient avhandling*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Goksøy, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Gurholt, K. P. (2008). Norwegian friluftsliv and ideals of becoming an "educated man". *Journal of Adventure and Outdoor Learning, Vol. 8, no 1*, pp. 55-70 DOI 10.1080/14729670802097619.

- Gurholt, K. P. (2014). Joy of nature, friluftsliv education and self: combining narrative and cultural-ecological approaches to environmental sustainability. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, Vol. 14, No. 3, pp. 233-246. DOI 10.1080/14729679.2014.948802.
- Gurholt, K. P. (2016). Friluftsliv. Natur-friendly adventures for all. In B. Humberstone, H. Prince, & K. A. Henderson, *Routledge International Handbook of Outdoor Studies* (pp. 382-392). London & New York: Routledge.
- Gurholt, K. P., & Haukeland, P. I. (2019). Scandinavian friluftsliv (outdoor life) and the Nordic model. In M. Tin, F. Telseth, J. O. Tangen, & R. Giulianotti, *The Nordic Model and Physical Culture* (pp. 165-181). London: Routledge.
- Gåsdal, O. (1992). *Bruk av tid på friluftsliv i og utenfor nærmiljøet*. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.
- Gåsdal, O. (2007). Norwegians and Friluftsliv: Are we unique? In B. Henderson, & N. Vikander, *Nature First. Outdoor Life the Friluftsliv Way* (pp. 75-82). Toronto: natural Heritage Books.
- Henderson, B., & Vikander, N. (2007). *Nature First. Outdoor Life the Friluftsliv Way*. Toronto: Natural Heritage Books.
- Hille, J., Aall, C., & Klepp, I. G. (2007). *Miljøbelastninger fra norsk fritidsbruk - en kartlegging*. Sogndal/Oslo: Vestlandsforskning/SIFO.
- Hofmann, A. R., Rolland, C. G., Rafoss, K., & Zoglowek, H. (2018). *Norwegian Friluftsliv. A Way of Living and Learning in Nature*. Münster & New York: Waxmann.
- Horgen, A. (1999). *Ferdsele på Jostedalsbreen 1740 - 1940*. Bø: Høgskolen i Telemark.
- Horgen, A. (2011). Skiing – a means of transport, sport or an outdoor life activity? In H. Kleppen, *Winter sport and outdoor life*. Morgedal: Norsk Skieventyr og Vesttelemark musum.
- Horgen, A. (2017). Sikkerhetsdiskurser i norsk friluftsliv og fjellsport. *Historisk tidsskrift*, Bind 96, pp. 468-493 DOI: 10.18261/issn.1504-2944-2017-03-05.
- Horgen, A. (2022). *Friluftsliv, idrett eller sport? Mening og begrepsbruk i Den Norske Turistforenings årbøker, 1868-1979*. Retrieved from *Historisk tidsskrift*, Vol.101, Utg.3. : <https://www.idunn.no/eprint/7J26DHQHICY2RZXK3GBM/full> DOI 10.18261/ht.101.3.4
- Horgen, A. (2024). Det sportslige idémotiv i norsk fjellbestigning. *Tidsskriftet UTMARK*, pp. 47-61.
- Horgen, A. (2025a). ”Tilfjelds i ferierne”. Ferieturer til fjells i DNTs årbøker. *Arr. Idéhistorisk tidsskrift*, nr 1, pp. 75-90.
- Horgen, A. (2025b). Friluftsliv-Discourse: A Path Toward Defining Friluftsliv in Norway, 1965-2000. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, Vol. 17, No. 4, pp. 27-42. DOI 10.18666/JOREL-2025-12278.
- Horgen, A., & Eikje, C. A. (2022). Kontroversen rundt bruken av søkevinkler i skredsøk i Norge - en analyse. *Tidsskriftet UTMARK*.
- Howe, L. A. (2019). Not Everything is a Contest: Sport, Nature Sport, and Friluftsliv. *Journal of the Philosophy of Sport* 46, 3, pp. 437-453. DOI 10.1080/00948705.2019.1622126.

- Sandell, K., & Öhman, J. (2025). Radical friluftsliv and green transition. Argaladei's 1970s as an inspiration for environmental education. *Esrgo Essays* 4.
- Schaanning, E. (2015). *Barneridderen. Baden-Powell og den norske speiderbevegelsen*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Serafimova, S. (2016). Whose mountaineering? Which rationality? The role of philosophy of climbing in the establishment of 20th-century norwegian ecophilosophies. *Balkan Journal of Philosophy* Vol. 8, Issue 1, pp. 61-70.
- Skår, M. (2010). *Experiencing Nature in Everyday Life. Dr. philos avhandling*. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.
- Slagstad, R. (2008). *Sporten, en idéhistorisk studie*. Oslo : Pax forlag A/S.
- Stavrum, H. (2013). Begeistringsforskning eller evalueringstyrani? Om kunnskap om kunst for barn og unge. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, Vol 16, Nr 01, pp. 154-171. DOI 10.18261/ISSN2000-8325-2013-01-11.
- Syvertsen, T., & Rodriguez-Morales, L. (202). Friluftsliv as practice, culture and brand. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*. DOI 10.1080/14729679.2025.2593836.
- Tordsson, B. (2003). Å svare på naturens åpne tiltale. En undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen. Oslo: Norges Idrettshøgskole, Institutt for samfunnsfag.
- Ulvund, F. (2013). Demokratiseringen av friluftslivet i Bergen i mellomkrigstiden. In *Bergens historiske forenings skrifter*, 109 (pp. 118-146). Bergen: Bergens historiske forening.
- Vikene, O. L., Fretland, F., Lundvall, S., & Leirhaug, P. (2025). Understandings of the concept of friluftsliv among Norwegian and international students in a changing world. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, pp. 1-19. DOI 10.1080/14729679.2025.2547231.
- Whitburn, J., Linklater, W., & Abrahamse, W. (2019). Meta-analysis of human connection to nature and proenvironmental behavior. *Conservation Biology*, Vol. 34, No. 1, pp. 180-193. DOI 10.1111/cobi.13381.
- Wilson, J. (1989). *The history and traditions of friluftsliv*. Hemsedal: Norges Høgfjellsskole.
- Witoszek, N. (1998). *Norske naturmytologier: Fra Edda til økofilosofi*. Oslo: Pax.
- Wold, D. E. (2023). Ferd Toward a Joyful Change: Nature, Mountaineering Philosophers, and the Dan of "Higher" Friluftsliv Education. In T. J. Hastings, & K. W. Sæther, *Views of nature and dualism: Rethinking philosophical, theological, and religious assumptions in the anthropocene* (pp. 93-119). Springer.
- Wold, D. E., Sandell, M. B., Backman, E., Jensen, R. M., & Walseth, K. (2025). I bevegelse bort fra friluftslivsutdanningens opprinnelige dannelsesideal? En scoping review om forskning på friluftslivsutdanning i UH-sektoren. *Journal of Research in Arts and Sports Education*, Vol. 9, No. 2, pp. 81-108. DOI 10.23865/jased.v9.6469.
- Ydegaard, T. (. (1986). *Om å gripe fjellet - og bli grepet av fjellet. En vennebog om friluftslivet og Nils Faarlund*. Aabenraa: Nordisk Forum for Vejledning i Natur- og Friluftsliv.